

CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

КАФЕДРА
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО
ПРАВА

КАФЕДРА
конституційного
права України
1997 року заснована

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

VI Міжнародна науково-практична конференція

21 жовтня 2022 року

м. Чернівці, Україна

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (голова);

Слішко Тетяна Миколаївна, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Остафійчук Людмила Аурелівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Савчин Неля Миколаївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовтня 2022р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2022. - 810 с.

До збірника увійшли матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 21 жовтня 2022 р.)

Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалів, що були подані у рукописах.

5. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. Документ від 02.03.2022. URL: <http://rsu.gov.ua> › news › usim-sudam-ukraini-rsu-opubli (дата звернення 15.10.2022).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Припхан І.І.

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права та публічного управління
Університету Короля Данила
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Указ «Про введення воєнного стану в Україні» підписано Президентом України 24 лютого 2022 року, що зумовило низку правових наслідків у зв'язку із нагальною потребою активної адаптації всіх сфер життєдіяльності до нових умов. Сфера судочинства — не виключення.

В умовах воєнного стану можливе тимчасове обмеження прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, із зазначенням строку дії таких обмежень. Водночас, право на судовий захист, гартоване в статті 55 Конституції України, не може бути обмежене навіть в умовах воєнного стану (стаття 64) [1].

Відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а стаття 12-2 визначає, що в період воєнного стану суди діють виключно на підставі та в спосіб, які визначені законами України та Конституцією України, а також забороняє обмеження повноважень судів, які визначені чинним законодавством України. Додаткові гарантії закріплено в статті 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», зокрема виключні повноваження судів на здійснення правосуддя, заборону створювати надзвичайні та особливі суди та заборону

прискорення та скорочення будь-яких форм судочинства, законний спосіб зміни територіальної підсудності справ у разі неможливості здійснення правосуддя, а також можливість зміни місцезнаходження судів [2].

Актуалізація загроз життю, здоров'ю та безпеці громадян в умовах воєнної агресії проти України все більше зумовлює потребу розвитку законодавства щодо дистанційних форм участі у судовому процесі. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (частина 7 статті 11) та процесуальні кодекси передбачають можливість учасників судового процесу брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції на підставі судового рішення. Проте використанню ІТ-технологій у судочинстві перешкоджає відсутність базових умов у значній частині учасників судових процесів, зокрема: підключення до мережі Інтернет (особливо на окупованих, прифронтових територіях), безпека даних (підтвердження особи учасника справи здійснюється із застосуванням електронного підпису, а якщо особа не має такого підпису – іншими способами), доступ до комп'ютерної техніки з можливістю використання камер, мікрофонів тощо. Варто мати на увазі, що й самі суди часто відмовляють сторонам спору в розгляді в режимі відеоконференції через відсутність у суді технічної можливості для її проведення.

При цьому, необхідно враховувати, що відповідно до чинного процесуального законодавства, ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду чи переривання зв'язку несе виключно учасник справи, який подав заяву про розгляд справи в режимі відеоконференції, що ставить таких учасників справи у потенційно невідгдане становище.

У квітні 2022 року в Україні почав працювати новий сервіс «Електронний кабінет» ЄСПС, який є ще одним кроком на шляху цифровізації судочинства, оскільки надає можливість надсилати документи іншим учасникам перед відправкою до суду з отриманням підтвердження про доставлення.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану» від 27 липня 2022 року передбачив додаткові способи інформування про судові справи. Так, передбачено можливість надання інформації з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, у тому числі з використанням мобільного застосунку Порталу Дія. Дана норма за своїм змістовним навантаженням однозначно є проресивною, хоча на даний момент носить дещо дублююче навантаження, оскільки не скасовує вимогу повідомлення сторін у порядку, передбаченому процесуальним законодавством України.

Окрім цього, є чимало інших процесуальних питань, не вирішених на сьогодні на нормативному рівні. Зокрема, це звільнення (відстрочення, розстрочення) сплати судового збору під час воєнного стану, оскільки за час воєнного стану до Закону України «Про судовий збір» не внесено жодних змін.

Також нормативно не врегульованою до кінця є процедура визнання поважними причин, що пов'язані з обставинами воєнного стану, й поновлення пропущеного процесуального строку. Сам по собі факт запровадження воєнного стану в Україні не є підставою для поновлення процесуального строку. Водночас, такою підставою можуть бути обставини, що виникли внаслідок запровадження воєнного стану та унеможливили виконання учасником судового процесу певних процесуальних дій протягом установленого законом строку. Під час визначення поважності причин пропуску процесуального строку суди враховують такі обставини, як місцезнаходження суду, локалізацію бойових дій, наявність у конкретної особи фактичної можливості звернутися до суду із дотриманням строків тощо. Отже, суди поновляють пропущені процесуальні строки тільки в тому випадку, якщо учасник справи обґрунтує у заяві про поновлення такого строку наявність обставин, які виникли внаслідок запровадження

воєнного стану, та унеможливили своєчасне виконання конкретної процесуальної дії.

Окремим проблемним питанням є зупинення провадження та відкладення розгляду справи з посиланням на обставини введення воєнного стану. Зокрема, Рада суддів України у Рекомендаціях щодо роботи судів в умовах воєнного стану передбачила можливість відкладення розгляду справи в судовому засіданні, зважаючи на те, що велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи через задіяння до функціонування критичної інфраструктури, вступ до лав Збройних сил України, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань та інших форм протидії збройній агресії проти України, або не можуть прийти в суд у зв'язку з небезпекою для життя [4]. При цьому не зрозуміло, як дотримуватись меж процесуальних строків й неухильно застосовувати принцип розумності строків. На практиці, суди здебільшого беруть до уваги ті клопотання сторін про відкладення розгляду справи, де особа конкретно вказує, як воєнний стан впливає на можливість її явки в судове засідання, дає оцінку таким обставинам і визнає причини неявки поважними.

Підсумовуючи зауважимо, що воєнний стан в Україні вніс свої корективи у процес розгляду судових справ, й проблемних питань при здійсненні судочинства на практиці виникає значно більше, ніж окреслено вище. Водночас ті зміни до процесуального законодавства України, які вже внесено, мають на меті забезпечити баланс між необхідністю розгляду судових справ та забезпеченням конституційного права особи на судовий захист, й вимогою не наражати на небезпеку життя та здоров'я учасників судового процесу під час дії воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. Голос України. 2022. № 169 від 18.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text>

4. Рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovalarekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogostanu> (Дата звернення: 16.10.2022).

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЖЕРТВ ВІЙНИ

Розвадовський В.І.

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Численні випадки руйнувань та людських жертв внаслідок російської агресії, жертви серед мирного населення, депортація мирних жителів на російську територію, катування та нелюдське поводження з боку окупаційного режиму потребують належної правової оцінки та захисту жертв збройного конфлікту. Саме тому відповіддю на наслідки цієї війни мають стати міжнародні та національні засоби захисту прав, серед яких особливе місце займає судовий захист.